

**АНАЛІЗ СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ ЦІНИ НА
ЗРОШУВАЛЬНУ ВОДУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ**

Л.М.МИРОНОВА – кандидат с.-г. наук, с.н.с.

М.В.ВЕРДИШ

Інститут зрошуваного землеробства НААН

М.А.МЕЛЬНИК

Херсонська обласна державна адміністрація

Постановка проблеми. Перехід до нових умов господарювання передбачає плату за поливну воду розглядати як важливу ланку в загальній системі елементів товарного виробництва. Плата за воду, яку подають державні зрошувальні системи, повинна відображати суспільно необхідні затрати праці, забезпечувати компенсацію витрат на організацію зрошення.

Стан вивчення проблеми. Вивченню питань розвитку платного водокористування присвячені праці таких вчених як Жовтоног О.І., Жуйков Г.Є., Коваленко П.І., Ковальчук П.І., Хвесик М.А. та ін. Але механізм формування ціни на зрошувальну воду має певні недоліки.

Завдання і методика досліджень. В дослідженнях вирішувалось завдання проведення аналізу складу та структури ціни на воду для зрошення.

У процесі дослідження були використані монографічний, статистико-економічний методи та метод порівняльного аналізу.

Результати досліджень.

Сучасний період розвитку зрошуваного землеробства характеризується рядом особливостей:

- нестачею бюджетного фінансування галузі;
- переходом на платне використання природних ресурсів (в тому числі водних);
- погіршенням технічного стану інфраструктури водогосподарсько-меліоративного комплексу та незадовільним еколого-меліоративним станом ряду зрошуваних масивів.

В цих умовах ціна на воду повинна виконувати дві функції:

- економічного важелю, який забезпечує раціональне використання і охорону вод, та відтворення водних ресурсів, що зумовлене дефіцитністю та зростаючим їх виснаженням;
- повного або часткового покриття бюджетного недофінансування витрат підприємств водогосподарського комплексу на експлуатацію державної водогосподарської мережі [1-3].

Відповідно до закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Водного кодексу [4] забір води на потреби зрошення із застосуванням споруд та технічних пристроїв здійснюється в порядку спеціального водокористування і є платним.

Плата за спеціальне водокористування стягується незалежно від того, надходила вода до водогосподарських систем користувача безпосередньо від інших водокористувачів або від підприємств комунального господарства та меліоративного комплексу.

Постановою Кабінету Міністрів України № 836 від 13.02.2002 р. «Про встановлення нормативів плати за спеціальне використання водних ресурсів і плати за користування водами для потреб гідроенергетики та водного транспорту» затверджені тарифи збору на спеціальне водокористування [5]. Із вступом в дію Податкового кодексу [6] у 2011 р. були введені нові ставки збору (табл. 1).

Таблиця 1 – Ставки збору за спеціальне використання поверхневих вод

Басейни річок, включаючи притоки всіх порядків	Ставки збору, грн./100 м ³
Дніпра на північ від м. Києва (Прип'яті та Десни), включаючи м. Київ	26,97
Дніпра на південь від м. Києва (без Інгульця)	25,65
Інгульця	39,12
Сіверського Дінця	52,60
Південного Бугу (без Інгулу)	29,66
Інгулу	36,39
Дністра	16,16
Вісли та Західного Бугу	16,16
Пруту та Сірету	12,14
Тиси	12,14
Дунаю	10,82
Річок Криму	53,93
Річок Приазов'я	64,75
Інших водних об'єктів	29,66

У зоні зрошення ставки збору за спеціальне використання підземних вод коливаються від 40,44 грн./100 м³ в Херсонській області до 56,62 грн./100 м³ – у Миколаївській.

Зрошуване землеробство

Збір за спеціальне водокористування для потреб зрошення стягується з початку зрошувального сезону 2000 р. Видача дозволу на спеціальне водокористування здійснюється за клопотанням водокористувача з обґрунтуванням обсягів води.

У дозволі на спеціальне водокористування встановлюються ліміти забору й використання води, а також ліміти скидання забруднюючих речовин. Обсяг використаної води визначається водокористувачем самостійно, на підставі даних первинного обліку за показниками вимірювальних приладів. У випадку відсутності вимірювальних приладів обсяг використаної води визначається за технологічними даними (тривалість роботи агрегатів і т.п.).

Через постійне недофінансування підприємств меліоративної галузі актуальною проблемою є пошук водогосподарськими підприємствами джерел позабюджетного фінансування. Основним джерелом надходження коштів є виконання платних послуг (у тому числі з подачі води на зрошення) на договірній основі.

Вартість витрат на поливну воду складається з витрат на її подачу – оплати послуг управлінь магістральних каналів з транспортування води (якщо водокористувач перебуває в зоні дії магістрального каналу) та оплати послуг районних управлінь водного господарства по транспортуванню води по міжгосподарській мережі до точки водовиділу водокористувачу та витрат на електроенергію, що витрачається водогосподарськими підприємствами на транспортування води

З 2007 року введена в дію «Методика формування ціни на подачу води для зрошення, промислові та комунальні потреби» [7] (затверджена наказом Держводгоспу України №233 від 29.11.06 р.), яка розроблена Інститутом гідротехніки і меліорації НААН.

Методикою передбачено, що водокористувачі ціною за подачу води покривають недофінансування з державного бюджету державним водогосподарськими організаціям, які забезпечують подачу води для зрошення сільськогосподарських культур. Оплата здійснюється водокористувачем за поданий йому обсяг води. Ціна на послуги водоспоживачам, що використовують воду на полив, регламентується договірними відносинами, згідно яких договірна ціна визначається водогосподарськими організаціями з урахуванням розрахунково-нормативних витрат згідно затвердженого кошторису, пов'язаних з подачею води з точок водовиділу. подача води до точок водовиділу частково компенсується бюджетним фінансуванням. Нестача бюджетного фінансування частково (за домовленістю сторін) або повністю повинна компенсуватись водоспоживачами. При цьому не враховується ефективність використання води та її якість.

Вартість води визначається на підставі калькуляції, яка складається кожним районним управлінням водного господарства та управлінням магістральних каналів окремо для своєї зони дії (табл. 2).

Таблиця 2 – Калькуляція на послуги з подачі води юридичним і фізичним особам з державних меліоративних систем на полив по Новотроїцькому управлінню водного господарства на 2011 рік (Каховська зрошувальна система)

Показник	Одиниця виміру	Фактична потреба згідно з розрахунками організацій	Затверджено кошторисом на 2011 р.	Бюджетне недофінансування	Враховане часткове недофінансування
Оплата праці працівників бюджетних установ	грн.	13412328	8938050	4474278	-
Нарахування на заробітну плату	грн.	4811202	3229080	1582122	-
Придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю для ремонту меліоративних систем	грн.	3728422	-	3728422	1621867
Продукти харчування	грн.	10565	340	10225	-
Оплата послуг	грн.	1052884	-	1052884	800000
Інші видатки	грн.	425582	-	425582	-
Видатки на відрядження	грн.	65000	-	65000	25000
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв, усього	грн.	12000	-	12000	-
Окремі заходи по реалізації державних програм	грн.	7000	-	7000	-
Поточні трансферти	грн.	5800	100	5700	-
Капітальні видатки (придбання приладів водообліку, гідротехнічних споруд, каналів, трубопроводів, насосних станцій, та ін.) - всього	грн.	4789520	-	4789520	1885000
Проведення моніторингу меліоративного стану зрошеного масиву, надання консультацій з нормованого водокористування	грн.	264034	-	264034	264034
Всього	грн.	28767334	12318920	16448414	4631901
Розрахунковий об'єм водоподачі	м ³	45523000			
Вартість послуг з подачі 1 м ³ води	коп.				5,67
ПДВ – 20%	коп.				1,13
Вартість послуг з подачі 1 м ³ води з ПДВ	коп.				6,8

Розрахунок собівартості послуг, пов'язаних з подачею води на зрошення сільськогосподарських культур, проводився без врахування вартості електроенергії, що витрачається на подачу води.

Найбільшою складовою собівартості зрошувальної води є оплата енергоносіїв, які використовуються на її подачу. Відшкодування за електроенергію юридичним особам-товаровиробникам здійснюється на підставі щорічної постанови Кабінету Міністрів України.

Зрошуване землеробство

У зоні зрошення півдня України спостерігаються різні показники вартості платних послуг, а також різний рівень витрат на подачу зрошувальної води (табл. 3).

Таблиця 3 – Вартість послуг з подачі 1 м³ води в областях півдня України (2010 р.)

Область	Вартість послуг з подачі 1 м ³ води, коп.	
	Звичайні зрошувальні системи	Рисові зрошувальні системи
Херсонська	4,80-5,24	1,0-1,5
Миколаївська	10,0-15,0	–
Одеська	11,0-14,0	1,5-5,0
Дніпропетровська	8,0-12,0	–
Запорізька	5,0-12,0	–

В АР Крим в 2010 році вартість послуг з подачі води районними управліннями була єдиною і складала: для зернових та кормових культур – 7,5 коп./м³; для овочевих і технічних культур – 10 коп./м³; для рису – 1 коп./м³.

Порядок надання платних послуг бюджетними установами та організаціями, які відносяться до сфери управління Державного комітету України по водному господарству (з грудня 2010 р. – Державне агентство водних ресурсів України) визначається спільним наказом Державного комітету України по водному господарству, Міністерства фінансів і Міністерства економіки України № 61/482/273 від 27.03.2009 р. [8]. Цим наказом регламентується виконання платних послуг згідно з укладеними договорами. До переліку платних послуг входить і подача води на зрошення і зволоження осушуваних угідь. Кошти, отримані при виконанні договорів, направляються в спеціальний фонд державного бюджету України та використовуються відповідно до затвердженого кошторису водогосподарськими організаціями.

Висновки. Повна плата за зрошувальну воду складається з трьох основних величин – величину збору за спеціальне використання водних ресурсів, плати за послуги водогосподарських організацій по подачі води на зрошення та плати за електроенергію, що використовується для подачі води на зрошення. Згідно з даними Державного агентства з водних ресурсів України максимальна вартість поданої на зрошення води може сягати 50 коп/м³ (без врахування збору за спецводокористування). У структурі ціни на зрошувальну воду 63% становить вартість електроенергії, 37% – витрати на експлуатацію меліоративних систем.

Плата за користування водними ресурсами повинна повністю компенсувати затрати на утримання, експлуатацію і амортизацію водогосподарських систем і споруд, включаючи плату за фонди водогосподарського призначення, забезпечувати накопичення, яке було б достатнє для розвитку меліоративної галузі, охорону та відтворення водних ресурсів і відповідних відрахунків на загальнодержавні потреби. В ціні

повинні враховуватись суспільно необхідні витрати на виробництво і реалізацію продукції, її споживчі властивості, якість і платоспроможний попит.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Галушкіна Т.П. Економіка природокористування. Навчальний посібник. – Харків: Бурун Книга, 2009. – 480 с.
2. Булаєнко Л.М. Формування та регулювання ціни на подачу води на зрошення в Херсонській області // Таврійський науковий вісник. – 2009. – Вип. 65, ч. 2. – С. 78-82.
3. Миронова Л.М., Вердиш М.В. Водозабезпеченість та ціна на воду як лімітуючі фактори використання водних ресурсів в південному Степу України // Зрошуване землеробство. – Херсон. – 2010. – Вип.53. – С.333-338.
4. Водний кодекс України // Ведомости Верховной Рады Украины. – 1995. – № 24.
5. Постанова Кабінету Міністрів України № 836 від 13.02.2002 р. «Про встановлення нормативів плати за спеціальне використання водних ресурсів і плати за користування водами для потреб гідроенергетики та водного транспорту» Податковий кодекс України // Голос України. – 2010. – № 229.
6. Методика формування ціни на подачу води на зрошення, промислові та комунальні потреби / М.И. Ромащенко [та ін.] – К.: ІГІМ, 2006. – 33 с.
7. Спільний наказ Державного комітету України по водному господарству, Міністерства фінансів і Міністерства економіки України № 61/482/273 від 27.03.2009 року.